

Вирішення проблем фінансового забезпечення місцевого самоврядування забезпечить можливість місцевим органам влади впливати на соціально-економічний розвиток території, у створенні сприятливих умов для сталого розвитку територіальних громад.

e-mail: t.kizyma@tneu.edu.ua

Кізима Т.О., *д.е.н. професор кафедри фінансів
ім. С.І. Юрія ТНЕУ*

СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ОСОБИСТОГО ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ КРИЗИ

Кизыма Т.А., *д.э.н., профессор кафедры финансов
им. С.И. Юрия ТНЭУ*

СУЩНОСТЬ И НЕОБХОДИМОСТЬ ЛИЧНОГО ФИНАНСОВОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

Kizyma T.O., *D.Sc., Professor of Department of Finance
named after S.I. Yuriy, TNEU*

ESSENCE AND NECESSITY OF PERSONAL FINANTIAL PLANNING IN CRISIS

Фінансове планування є однією із важливих складових управління особистими фінансами в сучасних умовах. Однак, на жаль, більшість громадян України, попри скрутне економічне становище, не здійснюють обліку особистих доходів і витрат та не використовують у повсякденному житті фінансові плани для досягнення поставлених цілей. За оцінками зарубіжних незалежних фінансових консультантів, складання особистого бюджету та детальна оцінка особистого фінансового стану дають можливість в майбутньому чіткіше визначити власні фінансові цілі, сформулювати стратегію їх досягнення та зекономити на непотрібних витратах від 10 до 20% [1; 2].

Особисте фінансове планування – це процес, за допомогою якого індивіди досягають поставлених цілей, котрі, звичайно ж, вимагають грошових коштів для їх реалізації і забезпечують ефективний перерозподіл

одержуваного доходу на перспективу. Завданням особистого фінансового планування є максимальне зменшення диспропорцій у споживанні та доходах особи, використання базових принципів витрачання коштів, які б забезпечили гармонійний розвиток особи в різні періоди її життя.

Дослідженню особистих фінансів та фінансів домогосподарств приділяли увагу багато західних вчених, а саме: Ж.Б. Сей, Дж. Кейнс, Т. Геррітті, А. Сен, Ф. Модільяні, Т. Шульц. Серед російських дослідників вагомий внесок в дослідження проблем організації та ефективного функціонування особистих фінансів зробили такі вчені як В. Глухов, Р. Єкшембієв, В. Слепов.

На жаль, українська економічна думка лише розвивається в цьому напрямку досліджень, хоча активність науковців та практиків з питань особистого фінансового планування останніми роками значно зростає.

Фінансове планування є однією із передумов ефективного управління та контролю за фінансовим станом кожної людини. Його здійснення неможливе без чіткого визначення пріоритетів, формування й розрахунку етапів його реалізації. Він містить такі важливі компоненти, як оцінку наявних і необхідних ресурсів, постановку фінансових цілей, послідовність і розрахунки їхнього досягнення. Фінансовий план – це не лише облік доходів та витрат, це інструмент, за допомогою якого можна проводити моніторинг фінансової діяльності особи, здійснювати прогнози на майбутнє, робити висновки із досвіду фінансових операцій та оптимізувати грошові потоки для досягнення поставлених цілей.

Для планування та оптимізації особистих фінансів, в першу чергу, необхідно проаналізувати джерела та величину власних доходів і співставити їх із витратами. Це здійснюється шляхом складання особистого бюджету доходів і витрат з метою визначення поточного фінансового стану індивіда.

Перш, ніж розпочати складання особистого бюджету на наступний рік (квартал або місяць), варто провести повну «інвентаризацію» своїх доходів, витрат та майна за попередній період. Практика показує, що доходи та майно підрахувати набагато легше, оскільки джерел отримання доходів менше, ніж витрат, і вони частіше мають документальне підтвердження [3, с. 172]. Що ж стосується витрат, то їх підрахунок є складнішим, оскільки люди часто не зберігають квитанції про здійснення покупок, саме тому доцільно зберігати підтверджуючі документи або хоча б здійснювати

відповідні записи про свої витрати, згрупувавши їх по блоках для зручності підрахунку.

Важливою складовою балансу доходів і витрат є формування резерву коштів для фінансування непередбачуваних витрат. Загроза втрати роботи, валютні ризики, хвороба чи тимчасова непрацездатність особи – ось лише не повний перелік причин додаткової потреби в коштах. А відсутність фінансових резервів може призвести до появи та накопичення заборгованості, яка погіршить фінансовий стан особи.

Фахівці рекомендують створювати резерв коштів планомірно, відкладаючи від 10% до 25% від кожного доходу людини [1; 2; 4]. В залежності від віку та сімейного статусу особи, на нашу думку, такий резерв повинен набувати різних значень, оскільки для сімейної людини частина коштів, яка необхідна для допомоги рідним чи утримання сім'ї в разі хвороби когось із її членів або втрати роботи, буде значно більшою, ніж для одинака чи людини похилого віку, в якій витрати на лікування є значно більшими та й людський потенціал у людей молодого віку більший, у зв'язку з чим їм легше знайти роботу.

Відтак, використовуючи практичні рекомендації фінансових консультантів та власні емпіричні дослідження вважаємо, що формування резерву коштів доцільно здійснювати з урахуванням таких рекомендацій:

- для сімейної людини, резерв коштів доцільно формувати в розмірі трьохмісячної суми витрат всієї сім'ї, решта коштів можуть інвестуватись;

- підприємцю доцільно формувати особистий резерв та резерв для ведення підприємницької діяльності в розмірі двохмісячної суми оборотних коштів;

- у віці від 20 до 30 років доцільно зберігати лише 10% у резерві, 40% вільних коштів у ліквідних активах (депозити, державні цінні папери, валютні вклади), інші 50% – у високоприбуткових або ризикових активах;

- у віці від 30 до 40 років – резерв коштів варто збільшити до 30% річних витрат особи, решту коштів частину варто зберігати в ліквідних активах;

- від 40 до 60 років – резерв коштів доцільно формувати у розмірі 50% річних витрат;

- у віці від 60 років – резерв коштів може досягати рівня трьохрічної суми витрат людини, а вільні кошти можуть зберігатись на депозиті в на-

дійному банку, в ліквідних облігаційних фондах з гарантією збереження коштів [4].

Однак необхідно зазначити, що крім резервів, особа повинна мати ще й заощадження, які використовуватимуть для здійснення великих покупок і досягнення фінансових цілей, а також як додаткове джерело пасивного доходу для забезпечення у старості. Спрямовуючи частину свого доходу не лише для створення резерву, а й на інвестиції, людина зможе в майбутньому одержувати додатковий дохід, за рахунок якого можна буде примножити власні активи, поповнити резервний фонд або витратити кошти на відпочинок чи лікування.

Вважаємо, що кожна людина має формувати особистий фінансовий резерв, незалежно від рівня доходів, адже при його відсутності в разі настання першої ж непередбаченої ситуації можна легко потрапити у скрутне фінансове становище. Резерви слід використовувати виключно при виникненні форс-мажорних ситуацій, а після використання – оперативно поповнювати.

Дотримання основних правил особистого фінансового планування, яке здійснюється на основі балансу доходів і витрат, є однією із основних умов оптимізації фінансових ресурсів індивіда. Постійне ведення балансу доходів і витрат дасть змогу визначити «вузькі» місця та потенційні можливості зменшення непотрібних витрат особи. Дотримання правил ведення балансу та формування фінансових планів відповідно до чітко поставлених цілей є запорукою примноження власного багатства та попередження фінансового банкрутства. Звісно, особисте фінансове планування не є панацеєю від бідності, але систематичне складання фінансових балансів та планів і чітке їх дотримання може допомогти оптимізувати власні фінансові ресурси та направити їх на заощадження чи інвестування.

Одним із основних напрямків оптимізації витрат після детального їх аналізу є раціоналізація особистого споживання з метою економії фінансових ресурсів при збереженні корисності від споживання благ та ступеня задоволення потреб людини.

Вважаємо, що раціоналізація витрат особи є перспективним напрямком подальших досліджень, результатом яких повинні бути практичні рекомендації щодо зменшення видаткової частини бюджету без значного зменшення якості споживання та рівня життя. Формування таких рекомендацій доцільно здійснювати на підставі дослідження поточного та особи-

стого споживання із метою визначення недоцільних витрат, пошуку шляхів економії при покупці певних груп товарів, виключення емоційних покупок.

Насамкінець зазначимо, що вдосконалення процесу планування та оцінки особистого фінансового стану у майбутньому призведе до підвищення економічної активності населення, зменшення диспропорцій у дохідній та витратній частинах особистих бюджетів громадян, загального підвищення економічної культури і добробуту українського суспільства загалом.

Література:

1. Станкевич Ю.Ю. Формирование основных источников получения доходов современных домохозяйств / Ю.Ю. Станкевич // *Фінансова система України. Збірник наукових праць*. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2008. – Ч. 2. – С. 128–139.

2. Нащупкина О. Финансовый консультант: профессия для амбициозных // *Элитный персонал* № 44 (481) [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-personal.ru/article.php?id=4659>.

3. Мерзлякова С.Л. Пространственный и портфельный аспекты финансового поведения граждан / Мерзлякова С.Л., Валиуллин Х.Х., Быченкова Е.А. // *Сб. научных трудов ИСА РАН «Инвестиции и инновации»* – М.: URSS, 2010. – 263 с.

4. Лысюк Д. Электронная коммерция в Украине 2012–2014 гг. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gemius.com.ua/ua/raporty/2014-05/03>.